

Fredsbevægelse og Sikkerhedspolitik i Danmark

Af Steen Folke, talsperson for Nej til Oprustning – Ja til Bæredygtig Sikkerhedspolitik

Siden Danmark blev medlem af NATO i 1949, har dette medlemskab – og det medfølgende nære forhold til USA – været bestemmende for dansk sikkerhedspolitik. Venstrefløjen og den danske fredsbevægelse har gennem årene været uhyre kritiske over for USA og NATO men har ikke formået for alvor at ryste den folkelige tilslutning til den fremherskende sikkerhedspolitik eller udvikle troværdige alternativer.

Alligevel har fredsbevægelsen og venstrefløjen i tre perioder formået at udfordre og skabe debat om den førte politik. I begyndelsen af 1960erne var fokus på de atomvåben, der i kraft af NATO-medlemskabet har spillet en afgørende sikkerhedspolitisk rolle. Med atommarcherne fra Holbæk til København - med tusindvis af overvejende unge deltagere - lykkedes det organisationen Kampagnen mod Atomvåben at skabe en omfattende debat om, hvilken form for sikkerhed og især usikkerhed atomvåben i øst og vest medførte.

I perioden fra midt i 60erne til midt i 70erne handlede det først og fremmest om USA's krig i Vietnam. Lige som i Sverige og i andre europæiske lande blev modstanden mod denne krig afgørende for en venstreorienteret generations globale engagement. I Danmark havde vi ikke en Olof Palme til at gå i spidsen, men tværtimod både socialdemokratiske og borgerlige politikere, der bakkede op om USA's krig. En afledt konsekvens af Vietnambevægelsen var, at antallet af militærnægtere mangedobledes fra 572 i 1966 til 4.806 i 1972. Efter krigens afslutning i 1975 faldt tallet dog hurtigt igen.

Fredsbevægelsen i Danmark havde sin sidste blomstringstid i begyndelsen af 80erne, hvor den kolde krig spidsede til. Både USA og Sovjetunionen havde udviklet atomare mellemdistanceraketter med en rækkevidde på mange tusind kilometer til brug for en krig i Europa. De amerikanske raketter skulle opstilles i en række europæiske NATO-lande. Danmark ønskede ikke atomvåben, men bakkede som loyalt NATO-medlem op om beslutningen.

Jeg var selv medlem af Folketinget og udenrigs- og sikkerhedspolitisk ordfører for partiet Venstresocialisterne. Efter at en borgerlig regering var kommet til magten i 1982, tvang et flertal uden om regeringen (Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre og Venstresocialisterne) den til igen og igen på NATO-møderne at tage forbehold over for beslutningen om atomraketterne. Modstanden blev ansøret af en stærk fredsbevægelse, anført af organisationerne Nej til Atomvåben og Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed, som mobiliserede mange tusinde til store demonstrationer.

I årtierne efter Murens fald i 1989 døde fredsbevægelsen ud og rørte kun sporadisk på sig i forbindelse med de krige, anført af USA, som Danmark som loyalt NATO-medlem medvirkede særdeles aktivistisk i. Det gælder både krigen i Afghanistan, Irak og Libyen. Som bekendt endte alle krigen som kostbare fiaskoer, men det lykkedes ikke for alvor at mobilisere en fredsbevægelse i forbindelse med nogen af dem. Kun Irakkriegen fremkaldte nogle enkelte større demonstrationer.

Det var Ruslands angrebskrig mod Ukraine i februar 2022, der igen gav stødet til nogle nye initiativer, uden at det på nogen måde er lykkedes at skabe en stærk fredsbevægelse. Der er opstået lokale fredsgrupper flere steder i landet, men ellers er de vigtigste nye initiativer 'Fredsiniciativet' og 'Nej til Oprustning – Ja til Bæredygtig Sikkerhedspolitik'. Vi samarbejder alle med hinanden i netværket 'Fredssamarbejdet'.

Fredsiniciativet samler en række aktivister, primært på venstrefløjen, som er modstandere af den massive danske oprustning, krigen i Ukraine har medført. I særdeleshed er initiativet med til at drive en kampagne mod de amerikanske baser på tre danske flyvestationer, som regeringen har indgået en aftale med USA om – i lighed med aftalerne i de øvrige nordiske lande - men som endnu ikke er vedtaget af Folketinget.

Nej til Oprustning – Ja til Bæredygtig Sikkerhedspolitik, som jeg selv er medstifter af og en af talspersonerne for, vender sig også mod regeringens beslutning om i de næste år at bruge yderligere 200 milliarder kroner på oprustning. Vi gør opmærksom på, at NATO-landenes samlede militæruddgifter, da krigen startede, var 15 gange større end Ruslands, og at NATO er knusende militært overlegen på alle militære områder bortset fra atomvåben. Vi mener også, at NATO gennem sine udvidelser i Østeuropa og ved at undlade at give Rusland sikkerhedsgarantier har et vist medansvar for miseren. Men vi fordømmer først og fremmest Putin og den russiske regering for at have overfaldet et suverænt naboland, og vi støtter, at Danmark i lighed med andre europæiske lande leverer våben til ukrainernes forsvar. Dette er kontroversielt i den mere pacifistiske del af fredsbevægelsen. Selv om mange af os er særdeles kritiske over for NATO, har vi undladt at tage stilling til det danske medlemskab – hvilket selvsagt også er kontroversielt på venstrefløjen.

Vi prøver også at bidrage til en fornyelse af venstrefløjens og fredsbevægelsens tanker om sikkerhedspolitik. Til det formål har vi skrevet en pamflet på 45 sider med titlen 'Bæredygtig Sikkerhedspolitik – en nødvendig omtanke' (Marts 2023). Den kan – sammen med oversigter over, hvad vi i øvrigt har bedrevet – findes på vores hjemmeside www.nejtiloprustning.dk. I modsætning til den sikkerhedspolitik, der er bred enighed om i Folketinget, argumenterer vi for, at det er forfejlet i den grad at satse på militær oprustning og militære løsninger.

Vores begreb om en bæredygtig sikkerhedspolitik rummer tre hoveddimensioner. For det første det begreb om 'fælles sikkerhed', som Olof Palme lancerede midt under den kolde krig i 1982: "Nationer og befolkninger kan kun føle sig sikre, når deres modparter føler sig sikre". For det andet en erkendelse af, at den klima- og biodiversitetskrise, verden befinder sig i, er den allerstørste sikkerhedspolitiske trussel mod os alle, og at de rige lande gennem overforbrug, rovdrift på ressourcer og udledning af drivhusgasser bærer hovedansvaret herfor. For det tredje at den accelererende globale ulighed ligeledes er en alvorlig sikkerhedspolitisk trussel ved at skabe en voksende ulighed internt i landene og mellem de rige i det globale nord og de fattige i det globale syd. Uligheden giver anledning til utallige konflikter, skaber flygtningestrømme og udvikler sig i nogle tilfælde til oprør og krig.

D. 24. marts sidste år afholdt vi en konference om bæredygtig sikkerhedspolitik på Christiansborg med tidligere statsminister Stefan Löfven som en af hovedtalerne. Den blev hurtigt udsolgt og var ganske vellykket. Dog var det store flertal her som ved vore øvrige arrangementer over 60 år. Det har vist sig umuligt for os at engagere de unge, som med god ret er mest optaget af klimaspørgsmål og i mindre grad krig og fred.

Vi kan til gengæld glæde os over, at de unge i den grad har taget føringen i de talrige pro-palæstinensiske demonstrationer, der siden oktober 2023 – nogle gange med langt over 10.000 deltagere – har fyldt de københavnske gader. Her er hovedkravet et frit og selvstændigt Palæstina men også krav om en varig våbenhvile. Der er tegn på, at de unge er i færd med at engagere sig i sammenhænge mellem de sikkerhedsmæssige og de klimamæssige sider af den globale udvikling.